

RAPORTUL ASUPRA STĂRII ȘTIINȚEI DIN REPUBLICA MOLDOVA ÎN ANUL 2024 (Sinteză)

CZU: 001.891(478)(047.1)

DOI: <https://doi.org/10.52673/18570461.25.2-77.02>

Acad. **Ion TIGHINEANU**, președintele AȘM
Acad. **Svetlana COJOCARU**, vicepreședinte al AȘM,
conducător al Secției de științe exacte și ingineresti
Acad. **Eva GUDUMAC**, vicepreședinte al AȘM,
conducător al Secției de științe ale vieții
M. c. al AȘM **Ion HADÂRCĂ**, vicepreședinte al AȘM,
conducător al Secției de științe sociale, economice, umanistice și arte
Dr. hab. **Liliana CONDRATICOVA**, secretar științific general al AȘM

REPORT ON THE STATE OF SCIENCE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN 2024 (Synthesis)

Summary. In accordance with the provisions of the legislative acts, during the XVII Session of the General Assembly of the ASM held on May 15, 2025, the "Report on the State of Science in the Republic of Moldova in 2024" was presented by Academician Ion Tighineanu, President of the ASM, and approved by Decision of the General Assembly of the ASM No. XVII/1. The report presents data on scientific potential, staff training, levels of research funding, quantifiable scientific results, and visibility at both the national and international levels; integration into the international/European research area; the implementation of projects in the fields of research and innovation; contributions of experts in their respective fields of competence, made through dialogue platforms and expert committees; scientific and innovative results; quality of research; the impact and implementation of the results obtained. It also includes a comprehensive analysis of the situation in the field of science, the reflection of developed policies, and their implementation. Based on this analysis, the challenges facing the scientific community were identified, and constructive recommendations and proposals were formulated. Seven years after the start of the profound reform of the research and innovation field (2017), an evaluation is required both at the central level and within research and innovation organizations – including among scientific researchers – in order to analyze the results of the reform and its positive and negative consequences, with the aim of identifying appropriate forward-looking measures. The recommendations proposed by the Academy of Sciences of Moldova will help ensure the necessary conditions for the sustainable development of science in the Republic of Moldova, which is on the path toward integration into the European research area and the European Union.

Keywords: report, state of science, research, Republic of Moldova, integration into the European research area, scientific potential, science funding, problems, recommendations, Academy of Sciences of Moldova, Code on Science and Innovation.

Rezumat. În conformitate cu prevederile actelor legislative, în cadrul Sesiunii a XVII-a a Adunării Generale a AȘM din 15 mai 2025 a fost audiat *Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024*, prezentat de academicianul Ion Tighineanu, președinte al AȘM, și aprobat prin Hotărârea Adunării Generale a AȘM nr. XVII/1. Raportul reflectă: date privind potențialul științific, pregătirea cadrelor; nivelul finanțării cercetării; rezultatele științifice cuantificabile, vizibilitatea pe plan național și internațional; integrarea în Spațiul European/internațional de Cercetare; raportarea implementării proiectelor din domeniile cercetării și inovării; contribuțiile experților pe domeniile de competență, realizate în baza platformelor de dialog și a comisiilor de experți; rezultatele științifice și inovaționale, calitatea cercetărilor, impactul și implementarea rezultatelor obținute. Raportul conține o amplă analiză a situației din domeniul științei, a politicilor elaborate și modului lor de implementare. Sunt identificate problemele cu care se confruntă comunitatea științifică și formulate recomandări și propuneri constructive. La șapte ani de la începutul reformării profunde a domeniului de cercetare și inovare (2017), se impune o evaluare atât la nivel central, cât și la nivelul organizațiilor din domeniul cercetării și inovării, implicit al cercetătorilor științifici, pentru a analiza rezultatele reformei, consecințele pozitive și negative, și pentru a identifica măsurile adecvate de perspectivă. Recomandările propuse de Academia de Științe a Moldovei vor contribui la asigurarea condițiilor necesare dezvoltării sustenabile a științei din Republica Moldova, aflată pe drumul integrării în Spațiul European de Cercetare și în Uniunea Europeană.

Cuvinte-cheie: raport, starea științei, cercetare, Republica Moldova, integrare în spațiul european de cercetare, potențial științific, finanțarea științei, probleme, recomandări, Academia de Științe a Moldovei, Codul cu privire la știință și inovare.

Introducere

În conformitate cu prevederile articolului 64 lit. d) și articolului 68 lit. j) ale Codului cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259-XV din 15 iulie 2004 (republicat) și cu punctul 7 subpunctul 4) din Statutul Academiei de Științe a Moldovei, aprobat de Adunarea generală a AȘM prin Hotărârea nr. I/2 din 24 ianuarie 2019 (cu modificările și completările ulterioare), în cadrul Sesiunii a XVII-a a Adunării generale a AȘM din 15 mai 2025, a fost audiat *Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024*, prezentat de academicianul Ion Tighineanu, președinte al AȘM [1], și aprobat prin Hotărârea Adunării Generale a AȘM nr. XVII/1 [2].

Raportul asupra stării științei în Republica Moldova în anul 2024 este structurat în următoarele compartimente: analiza situației în domeniul științei, reflectarea politicilor elaborate și modul lor de implementare; identificarea problemelor cu care se confruntă comunitatea științifică, precum și formularea recomandărilor și propunerilor constructive [3]. Raportul reflectă date privind potențialul științific, pregătirea cadrelor și rolul tinerilor în cercetare; nivelul finanțării cercetării; rezultate științifice cuantificabile, vizibilitate pe plan național și internațional; integrarea în Spațiul European/internațional de Cercetare; audierile publice, raportarea implementării proiectelor din domeniile cercetării și inovării; contribuțiile experților pe domeniile de competență, realizate în baza platformelor de dialog și a comisiilor de experți; rezultate științifice și inovaționale, calitatea cercetărilor, impactul și implementarea rezultatelor obținute în domeniul științelor medicale [4, pp. 153-183], științelor agricole, biologice și mediu [5, pp. 184-273], științelor exacte și ingineresti [6, pp. 274-310], științelor sociale, economice, umanistice și arte [7, pp. 311-374].

Începând cu anul 2019, Academia de Științe a Moldovei a elaborat Rapoartele asupra stării științei pentru anii 2018–2023. Acestea au fost audiate și aprobate în cadrul Sesiunilor a IV-a (12 iulie 2019), a V-a (30 iunie 2020), a VIII-a (14 mai 2021), a X-a (12 mai 2022), a XII-a (6 septembrie 2023), a XV-a (15 mai 2024) a Adunării Generale a AȘM. Rapoartele asupra stării științei pentru anii 2018–2024, cu recomandările AȘM privind domeniile cercetării și inovării, au fost transmise pe adresa Guvernului, Ministerului Educației și Cercetării și sunt publicate pe pagina web a AȘM [8].

La elaborarea raportului au fost utilizate rapoartele științifice, anuale și finale, privind implementarea proiectelor din domeniile cercetării și inovării, rapoartele anuale ale AȘM, ANCD, BNS, ANACEC, MEC, MC, AGEPI, bazele de date naționale (IDSI, IBN) și internaționale (SCOPUS, Web of Science,

Webometrics) ș.a. Beneficiarii rezultatelor raportului sunt Președinția, Parlamentul și Guvernul Republicii Moldova, entitățile de drept public din domeniile cercetării și inovării, agențiile, mediul de afaceri, societatea civilă, diaspora [9, pp. 6-8].

Politicile elaborate în domeniile strategice de dezvoltare durabilă a societății și modul lor de implementare [10, pp. 9-12; 11, pp. 12-15]

Conform prevederilor Codului cu privire la știință și inovare, responsabilitatea privind elaborarea cadrului de politici pentru cercetare și inovare revine Ministerului Educației și Cercetării (MEC). În conformitate cu art. 8 din Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova (republicat), politica de stat în sfera cercetare-dezvoltare, inovare și transfer tehnologic este parte componentă a politicii de stat în domeniile social-economic, educativ și cultural, orientată spre dezvoltarea, coordonarea și stimularea activității în domeniile cercetării și inovării, care este realizată prin generarea de noi idei și implementarea realizărilor tehnico-științifice.

În anul 2024 au fost aprobate două Hotărâri de Guvern: nr. 878 din 23.12.2024 Cu privire la modificarea unor hotărâri ale Guvernului (îmbunătățirea condițiilor de remunerare și a procesului de obținere a titlurilor științifico-didactice pentru cercetători), prin care s-a modificat Metodologia de finanțare instituțională a organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 864/2023 și Regulamentul de conferire a titlurilor științifico-didactice în învățământul superior, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 325/2019, precum și Anexa la Hotărârea Guvernului nr. 1234/2018 privind condițiile de salarizare a personalului din instituțiile de învățământ care funcționează în regim de auto-gestiune financiar-economică; nr. 877 din 23.12.2024 pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 382/2019 cu privire la aprobarea Metodologiei de finanțare a proiectelor din domeniile cercetării și inovării.

Un loc aparte îl are HG nr. 878/2024 din 23.12.2024 cu privire la modificarea unor hotărâri ale Guvernului (îmbunătățirea condițiilor de remunerare și a procesului de obținere a titlurilor științifico-didactice pentru cercetători). Au fost operate modificări în HG nr. 864/2023 din 08.11.2023 cu privire la aprobarea *Metodologiei de finanțare instituțională a organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării*, concret, în pct. 46 din Metodologie, care prevedea salarizarea personalului științific al organizației de drept public din domeniile cercetării și inovării din finanțarea instituțională, în funcție de criteriul vârstei. Caracterul discriminator și neconstituțional al aces-

tor prevederi (pct. 46) nu a fost anulat definitiv, dar „redresat” printr-o normă nou introdusă (pct. 47) în textul HG nr. 864/2023: „Organizația de drept public din domeniile cercetării și inovării poate utiliza, din finanțarea instituțională de bază pentru salarizarea personalului științific, în limitele bugetului și a statelor de personal aprobate, sume mai mari decât cele prevăzute la pct. 46 doar în baza deciziei senatului/consiliului instituției și cu acordul prealabil al Ministerului Educației și Cercetării, cercetătorii beneficiari fiind selectați în baza unor criterii de meritocrație, aprobate de senatul/consiliul instituției și coordonate în prealabil cu Ministerul Educației și Cercetării.”

Ca urmare a hotărârii Adunării Generale a AȘM din 12 martie 2024, Ministerul Educației și Cercetării a fost sesizat (adresarea AȘM nr. 160-13/7 din 20.03.2024) cu privire la impactul negativ al prevederilor discriminatorii ale HG nr. 864/2023 referitoare la limitele impuse pe criterii de vârstă pentru salarizarea personalului științific al organizației de drept public din domeniile cercetării și inovării din finanțarea instituțională. Se subliniază că o astfel de abordare „distrage comunitatea de cercetători”, cu precădere la specialitățile în care numărul de absolvenți este mic, solicitându-se revizuirea *Metodologiei de finanțare instituțională a organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării*, în vederea identificării căilor de păstrare a potențialului științific și de stopare a declinului mai multor domenii de cercetare importante pentru dezvoltarea durabilă a țării. Ministerul Educației și Cercetării nu a renunțat la tratamentul discriminatoriu al celor care au atins vârsta de pensionare, introducând o nouă dispoziție normativă (prerogativă asumată) care prevede „...acordul prealabil al Ministerului Educației și Cercetării pentru salarizarea personalului științific, în limitele bugetului și ale statelor de personal aprobate, sume mai mari decât cele prevăzute la pct. 46...” Astfel, MEC sfidează principiul autonomiei universitare, reglementat expres în art. 79 din Codul educației, și comite un abuz.

Academia de Științe a Moldovei nu a fost consultată, cu toate că, potrivit legii, are rolul de „consultant strategic al Guvernului la stabilirea priorităților în domeniul cercetării fundamentale și aplicative” și „consultă, la solicitare, proiectele de acte normative în domeniile cercetării și inovării” (art. 64, lit. a) și b) din Codul cu privire la știință și inovare). Nu a fost solicitată opinia AȘM nici în raport cu proiectul HG nr. 877 din 23.12.2024 privind modificarea HG nr. 382/2019 cu privire la aprobarea *Metodologiei de finanțare a proiectelor din domeniile cercetării și inovării*.

Se constată, ca și în anii precedenți, neglijarea rolului Academiei de Științe a Moldovei în calitatea sa

de consultant strategic al Guvernului la stabilirea priorităților în domeniul cercetării fundamentale și aplicative. La constituirea Consiliului Consultativ pentru Știință și Tehnologie – organ de consultanță pe lângă organul central de specialitate al statului care asigură elaborarea politicii naționale în domeniile cercetării și inovării – nu a fost inclus niciun membru al AȘM, ca reprezentant al instituției, în pofida solicitării exprese a AȘM.

Concentrarea unor asemenea atribuții sub autoritatea MEC contravine principiilor statului de drept. Pe de altă parte, MEC are posibilitatea de a monitoriza utilizarea resurselor de către organizațiile de drept public din domeniile cercetării și inovării prin intermediul consiliilor pentru dezvoltare strategică instituțională, în cadrul cărora are reprezentanți.

Totodată, constatăm unele realizări pozitive promovate prin HG nr. 878/2024 din 23.12.2024:

- au fost uniformizate exigențele și echivalate titlurile de conferențiar cercetător și profesor cercetător cu cele de conferențiar universitar și profesor universitar (modificări operate în HG nr. 325/2019 din 18.07.2019 cu privire la aprobarea Regulamentului de conferire a titlurilor științifico-didactice în învățământul superior);
- finanțarea instituțională compensatorie, acordată pentru susținerea performanței instituționale – 6% din alocațiile bugetare destinate finanțării instituționale a organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării;
- finanțarea instituțională complementară, acordată pentru menținerea și dezvoltarea infrastructurii de cercetare și finanțarea unor proiecte specifice de dezvoltare instituțională – cel puțin 4% din alocațiile bugetare destinate finanțării instituționale a organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării. Conform rapoartelor audiate de secțiile de științe ale AȘM, unele institute de cercetare nu și-au actualizat/renovat echipamentele încă din anii 2015–2017;
- stabilirea normativelor de plată pentru realizarea activităților în proiectele de cercetare, inovare și transfer tehnologic, obținute prin competiție și finanțate din surse externe sau interne, de către personalul instituțiilor de învățământ superior (modificări operate în Anexa la HG nr. 1234/2018 privind condițiile de salarizare a personalului din instituțiile de învățământ care funcționează în regim de autogestiuie financiar-economică), inclusiv clasificarea remunerării participanților în proiect în funcție de conținutul prestației – conducător/coordonator al proiectului; coordonator științific al proiectului; executant, tehnician, contabil, economist etc.).

Considerăm oportună și binevenită extinderea acestor reglementări în raport cu toate unitățile (in-

stitute, centre, laboratoare) de cercetare, indiferent de apartenența departamentală – universități, ministere sau structuri autonome.

În Hotărârea de Guvern nr. 1049 din 21 decembrie 2023 cu privire la aprobarea Programului național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024–2027 nu s-au luat în considerare recomandările și propunerile constructive ale comunității științifice, implicit ale Academiei de Științe a Moldovei – racordarea PNCI cu prevederile pct. 3 din Compartimentul 5.26 al Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” privind acordarea 1% din PIB pentru finanțarea cercetării! Această creștere a alocațiilor financiare reprezintă, în același timp, una dintre recomandările experților internaționali, expusă în Raportul *Innovation for Sustainable Development – Review of Moldova*, elaborat de Comisia Economică a Organizației Națiunilor Unite pentru Europa cu suportul Agenției Suedeze pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională și al Ministerului Educației și Cercetării al Republicii Moldova [12]. Conform datelor furnizate de PNCI la capitolul finanțare, nu este asigurată creșterea investițiilor în domeniile cercetării și inovării de la 0,23% din PIB (în anul 2023) la 0,63% din PIB către anul 2027, așa cum prevede SND, iar pentru anii 2026–2027 se constată o stagnare a susținerii financiare a științei. Pentru 2024, pentru domeniul cercetării și inovării au fost alocate 0,22% din PIB.

Reiterăm poziția AȘM: lipsa unui concept unic pentru toate documentele de politici și actele normative din domeniile cercetării și inovării, precum și abaterile de la cadrul legislativ impun solicitarea repetată de modificare a Codului cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259-XV din 15 iulie 2004 (republicat), precum și a actelor normative complementare, aceasta fiind cea mai eficientă soluție pentru resetarea sistemului de cercetare și inovare din Republica Moldova [10, pp. 9-12].

Potențialul științific, pregătirea cadrelor [13, pp. 16-39; 14-17]

În 2024, activitatea de cercetare-dezvoltare s-a desfășurat în 42 de entități (cu 5 mai puține față de 2023): 13 instituții de învățământ superior, 19 institute de cercetare și 10 alte tipuri de unități. 27 de entități (sau 64,3%) au avut forma de proprietate publică. În cadrul instituțiilor de învățământ superior au activat 19 institute de cercetare (fostele institute academice), însă personalitate juridică a păstrat doar Institutul Patrimoniului Cultural al Ministerului Culturii.

Conform datelor Biroului Național de Statistică, în anul 2024, în organizațiile de cercetare-dezvoltare au activat 3.323 de persoane, cu 0,2 mii mai puține

	Persoane			
	2024		2023	
	total	inclusiv femei	total	inclusiv femei
Total	3 323	1 758	3 526	1 823
cercetători	2 478	1 312	2 584	1 309
tehnicieni	43	20	122	83
personal auxiliar	446	272	450	264
alte categorii de salariați	356	154	370	167

Figura 1. Salariați din activitatea de cercetare-dezvoltare după ocupații, anii 2023–2024. Sursa: BNS.

	Persoane				Structură, %			
	2024		2023		2024		2023	
	Total	Inclusiv femei	Total	Inclusiv femei	Total	Inclusiv femei	Total	Inclusiv femei
Cercetători - total	2 478	1 312	2 584	1 309	100	100	100	100
științe naturale	740	383	788	407	29,9	29,2	30,5	31,1
științe ingineresti și tehnologice	351	83	374	90	14,2	6,3	14,5	6,9
științe medicale	364	235	382	229	14,7	17,9	14,8	17,5
științe agricole	343	167	337	166	13,8	12,7	13,0	12,7
științe sociale	462	319	504	320	18,6	24,3	19,5	24,4
științe umaniste	218	125	199	97	8,8	9,5	7,7	7,4

Figura 2. Cercetători pe domenii științifice, anii 2023–2024. Sursa: BNS.

(5,8%) decât în 2023. Din totalul salariaților, femei – 1,8 mii (52,9%). 69,3% dintre salariați au lucrat pe normă întreagă. 3,0 mii persoane (90,9%) activau în entități publice. 43,8% dintre salariați din domeniul cercetare-dezvoltare aveau studii de doctorat și programe de postdoctorat, 42,3% – studii superioare de master și licență, 3,8% – studii profesional-tehnice postsecundare și 10,1% – alt nivel de pregătire. La sfârșitul anului 2024, numărul cercetătorilor era 2.478 de persoane. Ponderea cercetătorilor a fost de 74,6%, cu o creștere de 1,3 puncte procentuale față de anul 2023 (73,3%). Ponderea femeilor în totalul cercetătorilor a fost de 52,9%, în creștere cu 2,2 p.p. față de anul 2023. Se menține ponderea cercetătorilor trecuți de 64 ani (23,7%), cu o reducere de 1,0 p.p. față de anul 2023. Comparativ cu 2023, ponderea cercetătorilor tineri sub 25 ani a crescut cu 2,0 p.p.

Cei mai mulți cercetători au activat în domeniul științelor naturale (29,9%), cei mai puțini – în domeniul științelor umaniste (8,8%). Ponderea femeilor a fost superioară celei a bărbaților în științele sociale (69,0%), medicale (64,6%), umaniste (57,3%) și ale naturii (51,8%), fiind minoritară în științele ingineresti și tehnologice (23,6%) și științe agricole (48,7%). Cercetătorii cu titluri științifice (doctor și doctor habilitat) reprezentau 57,9% din totalul cercetătorilor: 46,2% cu titlul de dr., 11,7% cu titlul de dr. hab. Dintre cercetătorii cu titlul de dr., 54,3% erau femei, iar dintre cei cu titlul

de dr. hab. – 35,2%. Cei mai mulți cercetători cu titluri științifice erau în științele naturii (31,0% cu titlul de dr. și 26,9% cu titlul de dr. hab.). Cea mai mică pondere era în domeniile științelor umaniste (8,8% cu titlul de dr.) și ingineresti și tehnologice (8,6% cu titlul de dr. hab.).

În anul 2024, studiile superioare de doctorat s-au desfășurat în 21 de școli doctorale. 12 instituții de învățământ superior aveau programe de doctorat (la nivelul anului 2023), dintre care 9 – proprietate de stat. 10 instituții aveau programe de postdoctorat (la nivelul anului 2023). Numărul doctoranzilor a fost de 1.384 de persoane (dintre care 318 cu frecvență), în descreștere cu cca 0,1 mii persoane față de 2023. Doctoranzi înmatriculați la studii de doctorat în anul 2024 – 1,4 mii persoane (fără cetățenii străini), în scădere cu 8,0% față de 2023. Din numărul total de doctoranzi, 77,0% erau la studii cu frecvență redusă, comparativ cu 76,1% în 2023. Ponderea femeilor era superioară celei a bărbaților (59,5%/40,5%). Cu finanțare de la bugetul de stat studiau 1,0 mii de doctoranzi. Comparativ cu 2023, numărul doctoranzilor finanțați de la buget a scăzut cu 7,8%, iar a celor în bază de contract – cu 8,5%. În trei domenii predominau femeile: științe umaniste (65,3%), medicale (64,8%), sociale și economice (60,4%). În trei domenii predominau bărbații: științe ingineresti și tehnologice (65,0%), agricole (56,7%) și științele naturii (53,7%). Pe grupe de vârstă, comparativ cu anul precedent, s-a înregistrat o creștere cu 1,4 p.p. pentru grupa de vârstă 50 de ani și o reducere cu 1,3 p.p. pentru grupa de vârstă 31-34 de ani.

Numărul doctoranzilor înmatriculați (fără cetățenii străini), a crescut cu 9,6% față de 2023. În anul 2024, la doctorat au fost înmatriculate 300 de persoane. Majoritatea doctoranzilor (70,5%) erau la studii cu finanțare de la bugetul de stat. Comparativ cu 2023, a crescut numărul celor înmatriculați cu finanțare de la buget (cu 8,7%) și în bază de contract (cu 11,9%). 74,9% dintre persoanele înmatriculate la doctorat au ales forma de studii cu frecvență redusă. Comparativ cu 2023, numărul bărbaților înmatriculați la doctorat a crescut cu 4,5%. În anul 2024, studiile superioare

de doctorat au fost absolvite de 300 de persoane (fără cetățeni străini), în scădere cu 3,6% față de 2023. Numărul de doctoranzi străini la programele de doctorat a fost de 441 de persoane, în creștere cu 3,0% față de 2023. Majoritatea studenților străini, ca și în anii anteriori, provin din România (408 persoane sau 92,5%).

Cu referire la studiile de postdoctorat: 10 instituții de învățământ superior aveau programe de postdoctorat, iar numărul postdoctoranzilor era de 27 de persoane, în scădere cu 8 persoane (22,9%) față de 2023. Din numărul total de postdoctoranzi, 51,9% aveau vârsta cuprinsă între 40 și 49 de ani, 25,9% – 50 de ani și peste, iar 22,2% – sub 40 de ani. La programele de postdoctorat au fost înmatriculate 17 persoane (față de 16 în 2023). Au absolvit programele 24 de persoane (față de 10 în anul 2023). AȘM reiterează propunerea de modificare a Regulamentului de organizare și desfășurare a programelor de postdoctorat, în vederea racordării acestuia la practicile internaționale. Studiile postdoctorale nu implică susținerea tezei de doctor habilitat, ci reprezintă o perioadă de cercetare avansată după finalizarea unui doctorat, o etapă de tranziție pentru acumularea experienței în vederea obținerii unui post universitar sau într-un institut de cercetare.

Programele de postdoctorat au ca scop asigurarea domeniului științei și inovării cu cadre științifice de înaltă calificare. În 2024, ANCD a finanțat două categorii de proiecte: 1) Proiecte de postdoctorat pentru anii 2023–2024 (anul II în derulare) – 9 proiecte; 2) Proiecte de postdoctorat pentru anii 2024–2025 (anul I) – 9 proiecte. Bugetul total aprobat pentru aceste proiecte este de 2.777,5 mii lei. În septembrie 2024 a fost anunțat concursul de proiecte „Programe de postdoctorat pentru anii 2025–2026”, implementat conform prevederilor legislației Republicii Moldova, respectiv: Codul Educației (nr. 152 din 17.07.2014), Codul cu privire la știință și inovare (nr. 259-XV din 15.07.2004), HG nr. 499 din 29.05.2018 privind aprobarea Regulamentului de organizare și desfășurare a programelor de postdoctorat, precum și HG nr. 382 din 01.08.2019 privind Metodologia de finanțare a proiectelor din dome-

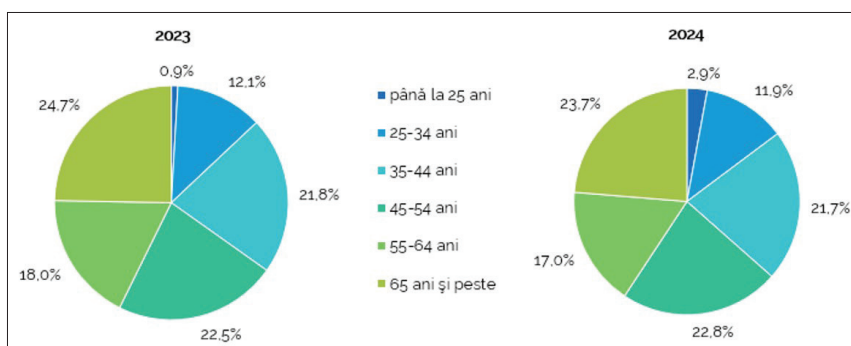

Figura 3. Structura cercetătorilor pe grupe de vârstă, anii 2023–2024. Sursa: BNS.

niile cercetării și inovării. Au fost depuse 9 propuneri de proiecte, dintre care 7 au fost declarate eligibile.

Cu referire la atestarea și evaluarea personalului științific în 2024, menționăm că ANACEC a conferit 28 de titluri de dr. hab. (cu 12 mai multe decât în 2023), dintre care 17 au fost aprobate de Consiliile științifice specializate de susținere publică a tezelor, iar 11 au fost conferite persoanelor care au urmat programe de postdoctorat; au fost confirmate 322 de titluri de doctor (cu 148 mai multe decât în 2023), dintre care 179 au fost conferite de Consiliile științifice specializate de susținere publică a tezelor (cu 117 mai multe decât în 2023) și 143 de organizații din domeniile cercetării și inovării, ca urmare a susținerii tezelor în Comisiile de susținere publică a tezelor de doctorat din cadrul școlilor doctorale (cu 32 mai multe decât în anul 2023).

Din cauza stabilirii unui termen-limită de susținere a tezelor de doctorat – 30 iunie 2024 (cu prelungire ulterioară până la 30 iunie 2025) – pentru cei înmatriculați până în 2015, precum și ca urmare a apariției unor promoții de absolvenți ai școlilor doctorale care nu mai au dreptul la prelungirea perioadei de studii, beneficiind deja de perioada de grație, în anul 2024 au fost confirmate cele mai multe titluri științifice din istoria Republicii Moldova. Tezele de doctorat, în baza cărora au fost conferite titlurile științifice în anul 2024, au fost susținute în 17 instituții. Cele mai multe titluri științifice în Republica Moldova se confirmă în științele sociale și economice. Totuși, în 2024, ponderea științelor sociale și economice în totalul titlurilor științifice confirmate de ANACEC a scăzut cu 8% față de 2023, ajungând la 44%. Ponderi mai mici decât în 2023 au înregistrat și științele umaniste, ingineresti și agricole.

În anul 2024, femeile au obținut 57% dintre titlurile de dr. (56% în 2023) și cca 68% dintre titlurile de dr. hab. (cu 13% mai puțin față de anul precedent). Cele mai mari dezechilibre după gen sunt atestate la științele umaniste (26% bărbați), științele medicale (36% bărbați) și științele ingineresti (61% bărbați). Științele sociale și economice sunt relativ echilibrate (47,2%

bărbați). Diferențele sunt mari între unele profiluri științifice: femeile constituie 65% în științele educației, iar bărbații – 68% în drept. Se constată o creștere a vârstei medii la care se obține titlul științific față de 2023. Cel mai tânăr doctor în științe confirmat în 2024 a avut 29 de ani, iar cel mai în vârstă – 81 de ani.

Prin deciziile Consiliului de conducere, au fost confirmate 90 de titluri științifico-didactice (cu 6 mai puține decât în 2023 și cu 12 mai puține comparativ cu 2022): 11 titluri de profesor universitar (cu 10 mai puține decât în 2023) și 79 titluri de conferențiar universitar (cu 4 mai multe decât în 2023). Este evidentă predominarea domeniului 09 *Sănătate*, cu 26 de titluri conferite, similar anului 2023. Numărul titlurilor științifico-didactice conferite în domeniul 04 *Business, administrare și drept* (științe sociale și economice) a scăzut cu 16 față de anul 2023, iar în domeniul 03 *Științe sociale, jurnalism și relații publice* s-a majorat cu 12. Tendința de creștere a numărului titlurilor științifico-didactice confirmate a fost evidentă în domeniul 01 *Educație* (cu 4 titluri) și în domeniul 07 *Inginerie, tehnologii de prelucrare, arhitectură și construcții* (cu 5 titluri mai multe față de 2023). Ponderea femeilor care au obținut titluri științifico-didactice a constituit 66%, depășind bărbații și la confirmarea titlului de profesor universitar.

ANACEC a examinat 185 de dosare și demersuri ale instituțiilor privind acordarea dreptului de a conduce doctorate: 163 de persoane au fost aprobate cu dreptul de a conduce doctorate la 189 de specialități, reprezentând 18 instituții. Cea mai mare pondere revine celor din domeniile științelor sociale și economice, științelor medicale și științelor naturii, urmate de științele umaniste, științele ingineresti și tehnologii și științele agricole. Femeile predomină în domeniul științelor sociale, economice și umaniste. La 1 ianuarie 2025, în registrele ANACEC erau incluse 902 persoane cu drept de a conduce doctorate.

În 2024 au activat 9 comisii de experți în domeniul atestării, care cuprind toate ramurile științifice conform Nomenclatorului specialităților științifice. În componența comisiilor de experți au activat 121 de

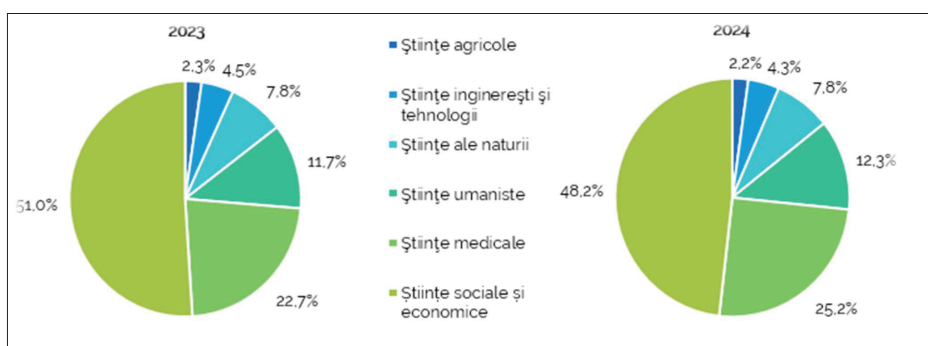

Figura 4. Doctoranzi, conform domeniilor științifice, anii 2023–2024. Sursa: BNS.

persoane. La 01.01.2025, Registrul ANACEC cuprinde 409 de experți-evaluatori.

Pentru ghidarea tinerilor în cariera de cercetare, Academia de Științe a Moldovei a organizat, între 27 și 31 august 2024, Școala de vară „Calea spre descoperiri științifice”, ediția a II-a.

Dintre problemele esențiale la compartimentul „Potențial științific și pregătirea cadrelor în 2024”, remarcăm: 1) reducerea semnificativă a posibilităților de încadrare pe o normă întreagă a cercetătorilor în proiecte științifice fundamentale și aplicative, pierderea nucleului de bază al cercetătorilor în cadrul unor școli științifice autohtone, recunoscute la scară internațională, ca urmare a curențelor conceptuale și a aprobării, în anul 2019, a Programului Național în domeniile Cercetării și Inovării pentru perioada 2020–2023 (HG nr. 381/2019), precum și a Metodologiei de finanțare a proiectelor conform priorităților strategice, aprobate în domeniile cercetării și inovării (HG nr. 382/2019); 2) imposibilitatea organizării concursului de angajare a cercetătorilor, prevăzut de art. 99 al Codului cu privire la știință și inovare, întrucât angajarea *de facto* se efectuează în urma concursului de proiecte; 3) lipsa, inclusiv în anul 2024, a Metodologiei de evaluare a organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării, necesară pentru luarea deciziilor privind finanțarea entităților; 4) imperfecțiunea sistemului de studii doctorale și lipsa unui Regulament unic de perfectare și susținere a tezelor de doctorat/postdoctorat; documentul actual care reglementează procesul de atribuire a calificativelor utilizează termeni ambigui care fac dificilă atribuirea corectă a calificativelor (ex.: publicații baze de date, conferințe internațională etc.); implementarea regulamentelor separate, cu cerințe diferite, la instituțiile de învățământ, organizatoare de doctorat; curențe în sistemul de pregătire a cadrelor prin postdoctorat (fără obligativitatea unui proiect postdoctoral, ceea ce ar evita dublarea nejustificată a cheltuielilor); 5) impedimente la capitoul „Schimbul interacademic”, din cauza modificărilor cadrului normativ etc.

Recomandările AȘM pentru depășirea situației în domeniul pregătirii cadrelor, menținerii și promovării potențialului științific uman: 1) identificarea soluțiilor pentru consolidarea capitalului științific uman existent la etapa actuală, în vederea evitării pierderilor nejustificate de personal științific și asigurării susținerii școlilor științifice recunoscute; 2) crearea unui cadru normativ care să stimuleze colaborarea între cercetare, educație, societate, mediul de afaceri, cu efecte de consolidare a comunității; 3) acordarea sporului salarial pentru titlul de doctor/doctor habilitat, în scopul implicării în cercetare a specialiștilor cu titlu de doctor/doctor habilitat, angajați în activitatea didactică la instituțiile de învă-

țământ preuniversitar (în prezent această practică este exclusă prin prevederile legislației în vigoare); 4) acordarea, în mod prioritar, a granturilor doctorale/postdoctorale solicitărilor ce corespund necesităților statului și domeniilor strategice de cercetare; 5) reexaminarea Regulamentului privind studiile de postdoctorat, includerea posibilității de a elabora tezele de doctor habilitat fără a apela la proiecte de studii postdoctorale; 6) elaborarea unui regulament unic al ANACEC pentru studii de doctorat și de postdoctorat; 7) atragerea și promovarea tinerilor în cercetare prin elaborarea unui concept național în domeniu, realizat în comun de MEC, AȘM, ANCD, ANACEC, prin organizarea de către MEC, în colaborare cu universitățile și institutele de cercetare, a școlilor de vară în domenii științifice de importanță majoră pentru dezvoltarea societății [13, pp. 16-39].

Nivelul de finanțare a științei și infrastructura de cercetare [14; 18, pp. 40-43]

În anul 2024, cheltuielile pentru activitatea de cercetare-dezvoltare au însumat 699,1 milioane lei sau cca 0,22% din Produsul Intern Brut (PIB) (la nivelul anului 2023). Comparativ cu 2023, cheltuielile de cercetare-dezvoltare s-au majorat cu 28,0 milioane lei (sau cu 4,2%), fiind în scădere în entitățile publice – cu 57,1 milioane lei (sau cu 10,4%). Cheltuielile entităților publice au reprezentat 70,7% din totalul cheltuielilor efectuate pentru activitatea de cercetare-dezvoltare în anul 2024, comparativ cu 82,2% în anul 2023 (în scădere cu 11,5 p.p.). Din totalul cheltuielilor efectuate pentru activitatea de cercetare-dezvoltare, ponderea majoritară a venit cheltuielilor curente – 97,7%.

În totalul cheltuielilor curente predominau cheltuielile de personal – 494,8 milioane lei (72,4% din total), cheltuielile materiale – 80,3 milioane lei (11,8%), alte cheltuieli curente – 107,9 milioane lei (15,8%). Comparativ cu 2023, cheltuielile de personal s-au micșorat cu 7,0 milioane lei (sau cu 1,4%). Cheltuielile pentru procurarea utilajului și a altor mijloace fixe au avut cea mai mare pondere în totalul cheltuielilor capitale (67,2%). Distribuția cheltuielilor curente pe domenii științifice: științele medicale – 30,2%, științele naturii – 29,7%, ingineriești și tehnologice – 12,8%, agricole – 11,7%, sociale – 8,1% și umaniste – 7,5%.

După tipul activității de cercetare, 80,2% dintre cheltuielile curente au fost destinate cercetării aplicative (cu 0,4 p.p. mai mult decât în 2023), 10,7% – cercetării fundamentale (la nivelul anului 2023) și 9,1% – pentru dezvoltarea experimentală (cu 0,4 p.p. mai puțin decât în 2023). Se atestă o preponderență a cheltuielilor curente pentru cercetarea aplicativă în domeniul științelor naturii (29,3% din total cheltuieli curente) și în domeniul științelor medicale (28,2%).

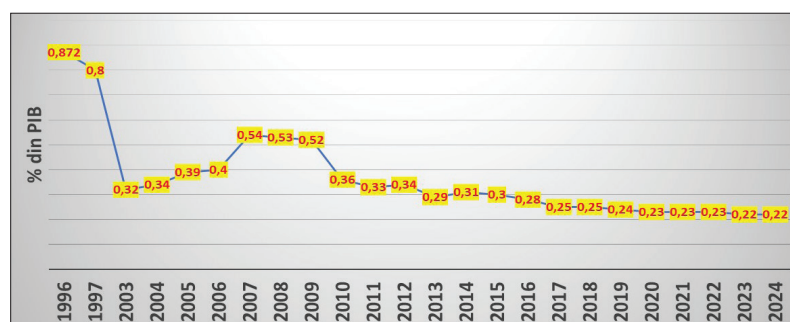

Figura 5. Finanțarea activităților de cercetare-dezvoltare în Republica Moldova, anii 1996–2024.

Sursa: <http://data.uis.unesco.org/>

Se constată utilizarea unei infrastructuri de cercetare depășite fizic și moral, care nu corespunde exigențelor tehnologiilor moderne (ex.: în propunerile de proiect cu România este solicitată introducerea informației despre infrastructura de cercetare a laboratorului în baza de date <https://eertis.eu>. În Republica Moldova nu există un instrument dinamic, eficient de monitorizare a infrastructurii de cercetare).

În context, pentru anul 2024 au fost identificate următoarele probleme în domeniul finanțării științei și infrastructurii de cercetare: 1) finanțarea insuficientă a cercetărilor fundamentale și aplicative; 2) reducerea eficienței cercetărilor din cauza subfinanțării și a infrastructurii depășite, care nu corespunde exigențelor actuale ale tehnologiilor moderne; 3) lipsa în Republica Moldova a unui instrument dinamic, eficient de monitorizare a infrastructurii de cercetare; 4) salarizarea insuficientă a medicilor implicați în cercetare, comparativ cu salarizarea celor încadrați în instituțiile medicale; 5) posibilități reduse de încadrare a cercetătorilor ca personal științific în baza finanțării instituționale, fapt ce a condus la pierderea mai multor domenii și școli științifice.

În vederea depășirii situației în domeniul finanțării științei, AȘM recomandă: 1) racordarea prevederilor documentelor elaborate și aprobate de guvern

pentru asigurarea finanțării optime a grupurilor de cercetare din cadrul entităților din domeniile cercetării și inovării; 2) finanțarea de tip „nucleu” a cercetătorilor din organizațiile din domeniile cercetării și inovării; 3) creșterea subsidiilor acordate de stat pentru modernizarea infrastructurii de cercetare; 4) elaborarea unui mecanism dinamic și eficient de monitorizare a infrastructurii de cercetare; 5) elaborarea unei baze de date a infrastructurii de cercetare în țară, conectarea la Centrul Comun de Cercetare; 6) consolidarea centrelor de cercetare prin procese de clusterizare; 7) crearea unui cadru juridic, economic și financiar specific pentru businessul inovațional [18, pp. 40-43].

Raportarea anuală a implementării proiectelor din domeniile cercetării și inovării [19, pp. 53-57]

În conformitate cu prevederile Codului cu privire la știință și inovare, precum și cu Statutul AȘM, Academia de Științe a Moldovei a organizat audierile publice ale rezultatelor proiectelor științifice, desfășurate în conformitate cu Instrucțiunea cu privire la audierea publică a rezultatelor din cadrul proiectelor de cercetare și inovare, aprobată de ANCD în coordonare cu AȘM. În perioada 14-29 februarie 2024, a avut loc procesul de examinare publică a rezultatelor științifice obținute în cadrul proiectelor de cercetare și

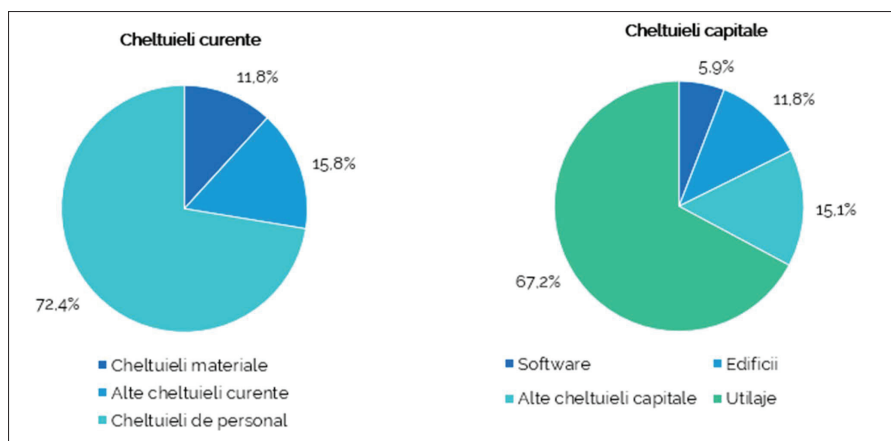

Figura 6. Structura cheltuielilor curente și capitale pentru cercetare-dezvoltare, pe componente, anul 2024.

Sursa: BNS.

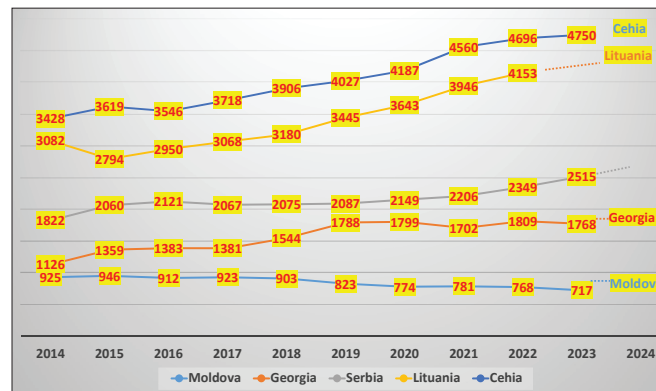

Figura 7. Numărul cercetătorilor la 1 milion populație, anii 2014–2024. Sursa: <https://databrowser.uis.unesco.org/>

inoveare [20]. În conformitate cu art. 67 alin. (4) pct. d) din Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259 din 15.07.2004 (republicat), prevederile subpunctului 20 al punctului 7 și subpunctului 4 al punctului 16 ale Statutului AȘM, aprobat prin Hotărârea Adunării Generale a AȘM nr. I/2 din 24 ianuarie 2019 (cu modificările ulterioare), Secțiile de științe ale AȘM organizează audierea publică a rezultatelor din cadrul proiectelor de cercetare și inovare în domeniul de competență, finanțate din bugetul de stat.

În conformitate cu Hotărârea Prezidiului AȘM nr. 13 din 29 ianuarie 2024, a fost aprobată desfășurarea audierilor publice ale rezultatelor științifice obținute în cadrul Programelor de Stat (etapa anului 2023), ale proiectelor științifice din cadrul Programelor de Stat desfășurate în anii 2020–2023, ale proiectelor bi- și multilaterale (anuale și finale), precum și a celor șapte rapoarte din cadrul „Ofertei de soluții privind promovarea conceptului de știință deschisă și dezvoltarea tehnologiilor digitale în domeniile cercetării și inovării” [21]. Examinarea rapoartelor științifice are loc în baza „Fișei de evaluare a rapoartelor științifice”, pe criterii de obiectivitate și profesionalism, cu păstrarea confidențialității numelui expertului. Audierile publice s-au desfășurat în format online și au fost transmise de către Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale.

Proiectele de inovare și transfer tehnologic finalizate au fost examinate în cadrul ședinței unei comisii mixte a AȘM și ANCD. Audierea publică în ședința comună a comisiei AȘM și ANCD a proiectelor de ITT a pus în evidență o serie de probleme care necesită o remediare urgentă: calitatea slabă a proiectelor la etapa de depunere are drept consecință și rezultate de calitate redusă, obținute din fonduri de la bugetul de stat. La 12 februarie 2024, în ședința Comisiei mixte a AȘM și Agenției Naționale pentru Cercetare și Dezvoltare, formată prin Hotărârea Prezidiului AȘM din 29 ianuarie 2024, au fost audiate rapoartele privind executarea proiectelor de inovare și transfer tehnologic finanțate de la bugetul de stat și desfășurate în anul

2023. Membrii Comisiei au examinat un proiect de transfer tehnologic, cinci proiecte de inovare, precum și un proiect de inovare care a fost apreciat în 2023 cu calificativul „nesatisfăcător” în ședința repetată a Comisiei de examinare a rapoartelor de inovare și transfer tehnologic finalizate în anul 2022. Procesul de monitorizare a proiectelor de inovare și transfer tehnologic prevede analiza trimestrială a efectului economic. Pentru anul 2024, s-a înregistrat o valoare totală de 8,93 milioane lei și s-a reușit recuperarea investițiilor statului din ultimii 5 ani în acest domeniu în sumă de 316,64 milioane lei.

Rezumatele rapoartelor științifice și avizele consultative ale Secțiilor de Științe pot fi vizualizate pe pagina web a AȘM [22]. Rapoartele proiectelor de cercetare de diferite tipuri pot fi vizualizate pe pagina web a ANCD, precum și pe paginile web ale organizațiilor din domeniile cercetării și inovării în cadrul cărora au fost realizate [23]. Pe baza rapoartelor științifice audiate, AȘM a elaborat *Raportul asupra stării științei din Republica Moldova*.

Pe parcursul anului 2024, ANCD a monitorizat implementarea a 106 proiecte de cercetare și inovare [16; 24, pp. 44-54]: 26 de proiecte pentru stimularea excelenței în cercetare; 18 proiecte de postdoctorat; 7 proiecte de vouchere inovaționale; 4 proiecte de inovare; 2 proiecte de transfer tehnologic; 29 de proiecte pentru tineri cercetători; 11 proiecte pe probleme de interes stringent cu genericul „Reziliența Republicii Moldova la situații de criză pentru anii 2024–2025”; 7 proiecte moldo-turce; 2 proiecte multilaterale. Monitorizarea s-a efectuat conform prevederilor HG nr. 382/2019 cu privire la *Metodologia de finanțare a proiectelor din domeniile cercetării și inovării și Instrucțiunii cu privire la procesul de finanțare și monitorizare a contractelor de finanțare privind realizarea proiectelor din domeniile cercetării și inovării*.

În conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 382/2019, în anul 2024, Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare a organizat și desfăș

șurat mai multe concursuri de proiecte din domeniile cercetării și inovării: I) Proiecte de cercetare (Concursul proiectelor de stimularea excelenței în cercetare; Concursul de proiecte pentru tineri cercetători; Concursul de proiecte de postdoctorat); II) Proiecte de inovare și transfer tehnologic (Concursul proiectelor de vouchere inovationale; Concursul de proiecte de inovare; Concursul proiectelor de transfer tehnologic); III) Proiecte pentru dezvoltarea capacităților de participare la programul Orizont Europa (Concursul de proiecte pentru dezvoltarea capacităților de participare la programul Orizont Europa); IV) Proiecte bilaterale (Concursul de proiecte moldo-germane ProMoMo 2025–2026; Concursul de proiecte complexe bilaterale moldo-române; Concursul de proiecte moldo-turce pentru anii 2025–2026; Concursul de proiecte moldo-poloneze INNOGLOBO; Concursul de proiecte moldo-georgiene) [24, pp. 44–54].

În anul de referință, numărul total de brevete de invenție eliberate a fost de 101 (37 de brevete de invenție și 67 de brevete de invenție de scurtă durată), comparativ cu 110 în 2023 și 130 obținute în 2022 [25, p. 91]. Analiza activității de brevetare în Republica Moldova în ultimii 12 ani arată un număr aproape constant de brevete de invenție eliberate, în paralel cu o scădere continuă a numărului de brevete de scurtă durată acordate de AGEPI.

Având în vedere importanța audierilor publice ale rapoartelor privind implementarea proiectelor din domeniile cercetării și inovării, **AȘM propune:** 1) eficientizarea organizării audierilor publice prin actualizarea *Instrucțiunii privind raportarea finală a implementării proiectelor din domeniile cercetării și inovării*, elaborate și aprobate de ANCD și AȘM, adaptarea acestora la noile cerințe regulamentare, inclusiv introducerea unei evaluări la doi ani după desfășurarea proiectului de cercetare; 2) revizuirea noțiunii de *Program de Stat, program/subprogram* și revenirea la proiecte instituționale de cercetare fundamentală și aplicativă; 3) implicarea mai activă a Secțiilor de științe ale AȘM și a reprezentanților diasporei științifice în activitatea panelurilor de expertizare a proiectelor depuse la ANCD.

Rezultate cuantificabile și vizibilitate la nivel național/internațional. Integrarea în Spațiul European de Cercetare [17; 26, pp. 58–68; 27, pp. 69–75; 28, pp. 76–90]

În anul 2024 au fost menținute, actualizate și dezvoltate noi funcționalități în 6 resurse informaționale elaborate de Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale (IDSI), fiind indexate 31.366 de publicații (și a metadatelor aferente). La data 31.12.2024, Institutul Bibliometric Național (IBN) conținea de 2,47 ori

mai multe publicații decât toate cele 12 repozitorii instituționale funcționale din Republica Moldova.

Pe durata ultimilor trei ani se înregistrează o tendință de diminuare a numărului publicațiilor științifice în resurse (reviste, culegeri) editate în țară. Comparativ cu anul 2022, în 2024 au fost editate cu 9% mai puține publicații în culegeri și cu 23% mai puține articole în reviste științifice. Numărul publicațiilor în culegeri s-a diminuat de la 11.270 la 10.270, iar al articolelor în reviste științifice s-a micșorat de la 3.864 la 2.976. Mai substanțial (cu 38%), de la 3.062 la 1.910, s-a diminuat numărul articolelor în reviste științifice acreditate în Republica Moldova. Dacă în 2022, ponderea articolelor publicate în reviste neacreditate constituia doar 20%, în 2024 aceasta a crescut la 36%.

Pe parcursul a trei ani, numărul revistelor acreditate s-a redus de la 56 în 2022 la 42 în 2023/2024. În 2024 a expirat mandatul Comisiei de evaluare, clasificare și monitorizare a revistelor științifice (în componența aprobată anterior prin Decizia Consiliului de conducere al ANACEC nr. 12 din 15.03.2019). Componența reînnoită a Comisiei de evaluare, clasificare și monitorizare a revistelor științifice a fost aprobată prin Decizia Consiliului de conducere al ANACEC nr. 17 din 20.12.2024. În componența comisiei au fost incluși 4 reprezentanți ai AȘM (din partea secțiilor științifice ale AȘM), 3 reprezentanți ai Consiliului Rectorilor și 2 reprezentanți ai ANACEC. Au fost evaluate următoarele reviste: Tip B+: *Journal of Engineering Science*, profil *Științe ingineresti și tehnologii*; Tip B: *Journal of Research on Trade, Management and Economic Development/ Revista de Cercetări în Comerț, Management și Dezvoltare Economică*, profil – Științe economice; *Revista Națională de Drept*, profil – Științe juridice; *Philologia*, profil – Filologie; *Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale*, profil – Științe juridice; *Științe politice*, profil – Științe politice. În Republica Moldova sunt 4 reviste cu factor de impact.

Majoritatea revistelor științifice clasificate au acces în două și mai multe baze de date internaționale, 35 de reviste științifice (83,3%) sunt indexate în baza de date DOAJ (Directory of Open Access Journals), 12 reviste (28,6%) de tip A sunt incluse în bazele de date Web of Science și SCOPUS, alte 3 reviste (7,1%) de tip B+ sunt considerate cu potențial de a accede în baze de date internaționale cotate.

Numărul revistelor științifice acreditate s-a modificat pe durata anilor aplicării procedurii de clasificare a publicațiilor științifice periodice naționale: de la 68 de reviste științifice clasificate în anul 2009 (anul demarării procedurii de referință), la 75 de reviste științifice clasificate în anul 2013 (anul în care a activat un număr maxim de reviste științifice acreditate), la 54 de

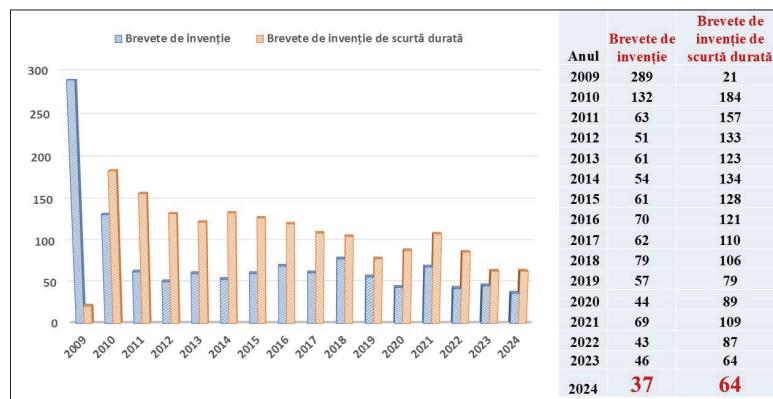

Figura 8. Numărul de brevete de invenție, anii 2009–2024. Sursa: AGEPI.

reviste științifice clasificate înregistrate în anul 2023. Numărul revistelor de tip A a crescut de la 2 reviste în anul 2009, la 12 reviste în prezent, iar a revistelor de tip C s-a diminuat de la 50 în anul 2009, la 1-3 reviste înregistrate în ultimii ani [17; 26, pp. 58-68; 27, pp. 69-75; 28, pp. 76-90].

Evaluarea și validarea manifestărilor științifice [27, pp. 69-75; 28, pp. 76-90]. În anul 2022, ANACEC, în colaborare cu Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale, a elaborat și pus în aplicare *Platforma online pentru înregistrarea, monitorizarea și raportarea evenimentelor științifice din Republica Moldova*. Platforma preia date privind toate tipurile de evenimente științifice organizate în țară: congrese, conferințe, simpozioane, colocvii, mese rotunde etc.

În anul 2024 a fost planificată organizarea a 342 de manifestări științifice – cu 32 mai puține decât în anul 2023 și cu 34 mai puține față de anul 2022. Au fost organizate 220 de manifestări științifice – cu 85 mai puține față de 2023 și cu 99 mai puține față de 2022. Au fost raportate 144 de manifestări științifice – cu 108 mai puține față de 2023 și cu 146 mai puține față de 2022. Se înregistrează o tendință de diminuare a numărului manifestărilor științifice planificate, organizate și raportate de organizațiile din domeniile cercetării și inovării. Transferul informațiilor, cunoștințelor și tehnologiilor în cadrul organizațiilor s-a efectuat prin publicarea rezultatelor științifice în reviste de specialitate, prezentarea rezultatelor la conferințe internaționale și naționale, precum și prin completarea repozitoriului cu lucrări ale cercetătorilor.

Integrarea în Spațiul European/internațional de Cercetare [26, pp. 58-68]. În contextul deschiderii negocierilor la 15 decembrie 2023, integrarea în Spațiul European/internațional de Cercetare ocupă un loc fundamental în analiza situației din domeniile cercetării și inovării. Conform prevederilor Codului cu privire la știință și inovare (republicat), relațiile de colaborare cu alte țări în baza proiectelor bilaterale și multilaterale se află în responsabilitatea ANCD și, parțial, a MEC.

Acțiunile privind internaționalizarea științei rezultă din angajamentele ce derivă din Acordul de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană, stipulate expres în Planul național de implementare a acestuia.

În 2024 au fost realizate o serie de acțiuni în contextul integrării în Spațiul European de Cercetare. Informații concrete și detaliate privind internaționalizarea științei, rezultatele cuantificabile, participările în proiecte, relațiile de colaborare în plan internațional se regăsesc în rapoartele elaborate de Secțiile de științe pe domenii și în compartimentul „Internaționalizarea științei” din *Raportul asupra stării științei pentru anul 2024*. MEC a asigurat dezvoltarea cooperării europene și internaționale în domeniile cercetării și inovării prin eforturi orientate spre integrarea acestor domenii în Spațiul European de Cercetare; a realizat o serie de acțiuni în vederea consolidării relațiilor din domeniile cercetării și inovării cu Uniunea Europeană. MEC a transmis angajamentul Republicii Moldova de participare la implementarea celor 20 de acțiuni ale Agenției de politici privind Spațiul European de Cercetare pentru anii 2022–2024 prin completarea formularelor pentru fiecare acțiune selectată.

Cooperarea cu Uniunea Europeană s-a axat prioritar pe realizarea condiționalităților de aderare la UE. Dialogul privind progresele înregistrate în domeniile educației, cercetării, tineretului și sportului a fost susținut la reuniunile Sub-comitetului (Clusterul nr. 4) în cadrul Acordului de Asociere – „Știință și tehnologii, societate informațională, politici în domeniul audio-vizualului, educație, instruire și tineret, cultură, sport și educație fizică”, precum și la întrunirile Comitetului de Asociere RM-UE. Cele mai importante obligații ale MEC pe dimensiunea de integrare europeană au fost setate în Planul de acțiuni pentru aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană pentru anii 2024–2027, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 829/2023. În procesul de negocieri, MEC coordonează activitatea Grupului de lucru 25 (Știință și cercetare).

O serie de acțiuni în vederea internaționalizării științei au fost realizate de AȘM. Se remarcă în mod special cea de-a doua ediție a Școlii de vară „Calea spre descoperiri științifice”, desfășurată în perioada 27-31 august 2024 [29, pp. 18-20; 30], precum și prima ediție, la 8 mai 2024, a Conferinței „Consolidarea spațiului științific românesc în context european”, organizată de Academia de Științe a Moldovei și Academia Română [31].

Un șir de acțiuni de promovare a științei la nivel național/internațional – lecturi academice, prelegeri publice, simpozioane și conferințe internaționale – au fost organizate de AȘM și alte organizații din domeniile cercetării și inovării. Consemnăm planul de acțiuni comune pentru anul 2024, actualizat de AȘM și Academia Română; prelegerile publice de interes major susținute online sau în format fizic de reprezentanții comunității academice; vizitele unor savanți notorii în Republica Moldova; expozițiile de carte științifică și expozițiile realizărilor valoroase ale cercetătorilor din ultimii ani; organizarea manifestărilor cultural-științifice dedicate anumitor evenimente (Ziua Națională a Culturii [32]; Unirea Basarabiei cu România [33, pp. 7-8; 34-35]; Ziua Internațională a Femeilor în Cercetare [36]; Ziua Limbii Române și Congresul Internațional al Eminescologilor [37, pp. 7-8; 38], Zilele Europene ale Patrimoniului Cultural [39, pp. 606-617]; Ziua Internațională a Științei pentru Pace și Dezvoltare; totalizarea anului științific etc. [40]).

Ca urmare a examinării dinamicii publicațiilor științifice indexate în baza de date Web of Science pentru ultimele două decenii, observăm că pentru Republica Moldova, în anul 2024, numărul de publicații ale cercetătorilor afiliați instituțiilor din Republica Moldova constituie 620 (625 în 2023). În SCOPUS au fost înregistrate 831 de publicații, comparativ cu 780 în anul 2023. Aproximativ 66% din numărul total de publicații indexate în SCOPUS sunt articole științifice, urmate de lucrările la conferințe (19%), lucrări de sinteză (5%), capitole în monografii (6%). Ratingul SCIMAGO prezintă pentru Republica Moldova doar Academia de Științe a Moldovei la clasificarea instituțiilor guvernamentale din întreaga lume (locul 8907). La categoria Universități, Republica Moldova este reprezentată pentru al treilea an consecutiv de către USMF „N. Testemițanu” (locul 6402), USM (locul 9126), UTM (locul 9179) [26, pp. 58-68].

În urma analizei dinamicii procesului de publicare a cercetătorilor din Republica Moldova în reviste internaționale, constatăm lipsa progresului în ultimii ani. Acest fapt ar putea fi explicat prin insuficiența investițiilor în domeniul cercetării și dezvoltării, lipsa investițiilor în modernizarea și crearea infrastructurii

proprie de cercetare, care este indispensabilă, îndeosebi în timpul crizelor, la care se adaugă și reformele nechibzuite în domeniu.

Rezultatele cercetărilor obținute de comunitatea științifică au fost mediatizate în cadrul emisiunilor radio/TV, în mass-media electronică și tipărită, precum și în social media. Prin intermediul publicațiilor, participărilor la emisiuni radio și TV, prelegerilor și lecțiilor publice, societatea civilă a fost familiarizată cu oportunitățile de integrare în Uniunea Europeană, cu problemele din domeniul cercetării și inovării, cu evoluția războiului declanșat de Federația Rusă în Ucraina, precum și cu alte subiecte de actualitate stringentă.

Evenimentele organizate sunt înregistrate în Registrul ANACEC, pe platforma www.stiu.md, cu raportarea anuală din partea entităților din domeniile cercetării și inovării, pe *Platforma pentru înregistrarea, monitorizarea, evaluarea și clasificarea evenimentelor științifice organizate în Republica Moldova* elaborată de IDSI. Manifestările științifice și de popularizare a științei au fost transmise online de IDSI și Privesc.eu.

Rezultatele cercetărilor au fost apreciate înalt la nivel național și internațional prin conferirea medaliei de aur, argint și bronz, diplomelor în cadrul expozițiilor, concursurilor și festivalurilor; prin acordarea distincțiilor de stat și ale celor academice, a Premiului Național în Știință și a Premiilor AȘM în domeniul științelor sociale, economice, umanistice și arte pentru anii 2022–2023. Pentru tinerii cercetători a fost organizat Concursul „Teza de excelență a anului”, au fost oferite Bursa de Excelență a Guvernului și Burse nominale, ANACEC a desfășurat Concursul național „Teza de excelență a anului 2023”, precum și alte evenimente. Diseminarea rezultatelor cercetării este realizată prin editarea revistelor științifice indexate în baze de date naționale și internaționale. Rezultatele cercetărilor sunt accesibile atât pentru societatea civilă, cât și pentru mediul de afaceri.

Se constată că o comunitate științifică redusă numeric și numărul limitat de specialiști pe profiluri științifice afectează obiectivitatea evaluării. Contradicțiile existente în diferite acte normative, lipsa unei viziuni unitare și a luării în considerare bunelor practici internaționale la elaborarea și aprobarea acestor acte, cerințele reduse stipulate pentru obținerea anumitor calificări prejudiciază calitatea evaluării în cercetare.

AȘM recomandă, pentru creșterea calitativă a evenimentelor și publicațiilor științifice din Republica Moldova, promovarea obligatorie de către colegiile de redacție a formatului electronic al revistei, pentru a fi catalogată de către IBN; transmiterea către IBN a materialelor conferințelor/tezelor publicate; monitorizarea evenimentelor științifice înregistrate la

ANACEC și prezentarea anuală la ANACEC a raportului științific de către organizațiile din domeniile cercetării și inovării; monitorizarea anuală de către ANACEC a revistelor științifice, inclusiv după evaluarea publicațiilor [27, pp. 69-75; 27, pp. 76-90].

În baza proiectelor și rapoartelor științifice, debaterilor din cadrul platformelor științifice de dialog și ale comisiilor de experți ale AȘM [41], au fost formulate contribuțiile la soluționarea problemelor de importanță majoră, identificate în temeiul rapoartelor științifice audiate în anul 2024 și reflectate în Raportul asupra stării științei: „Sănătate” [42, pp. 96-98], „Științe fundamentale” [43, pp. 99-104], „Securitate ecologică. Starea mediului și schimbările climatice” [44, p. 105], „Starea agriculturii și a științei agricole” [45, pp. 108-111], „Securitate alimentară” [46, pp. 106-107], „Cercetări și politici prioritare în domeniul economiei, în domeniul social și demografic” [47, pp. 112-122], „Patrimoniul cultural în context european” și „Istoria științei” [48, pp. 123-146], „Educația în societate” [49, pp. 147-152]. Specialiștii în domeniu au formulat cele mai importante probleme, au prezentat rezultatele relevante și recomandările de perspectivă.

Probleme majore identificate/reevaluate în procesul elaborării Raportului asupra stării științei pentru anul 2024 [50, pp. 92-93]

Cu privire la reflectarea politicilor elaborate și modul lor de implementare:

- Lipsa în Republica Moldova a unei Strategii naționale de cercetare și inovare (Strategia de cercetare-dezvoltare a Republicii Moldova până în 2020, adoptată prin HG nr. 190/2014, a fost abrogată prin HG nr. 381/2019), care ar conține un concept unificat pentru toate documentele de politici și acte normative din domeniile cercetării și inovării;

- Necesitatea operării mai multor modificări în Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova. Trebuie menționat faptul că în Legea nr. 266 din 6 septembrie 2023 pentru modificarea Codului cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259/2004 (republicat), nu au fost luate în considerare recomandările și propunerile comunității științifice, inclusiv ale Academiei de Științe a Moldovei;

- Necesitatea modificării Hotărârii Guvernului nr. 896 din 12.09.2018 „Regulamentul privind alegerea cercetătorilor științifici în calitate de membri ai Secțiilor de Științe ale Academiei de Științe a Moldovei”;

- La aprobarea Hotărârii de Guvern nr. 1049 din 21 decembrie 2023 cu privire la aprobarea Programului național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2024–2027 nu s-au luat în considerare recoman-

dările și propunerile constructive ale comunității științifice, implicit ale Academiei de Științe a Moldovei – racordarea PNCI la prevederile pct. 3 din Compartimentul 5.26 al Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova Europeană 2030” privind acordarea 1% din PIB pentru finanțarea cercetării!

- Lipsa, în anul 2024, a Metodologiei de evaluare a organizațiilor din domeniile cercetării și inovării, aceasta rămânând la nivel de intenție, deși trebuia să fie aprobată încă din 2019;

- Absorbția instituțiilor de cercetare de către universități, urmare a aprobării și implementării HG nr. 485 din 13 iulie 2022, care a condus la pierderea personalității juridice a institutelor și, ca rezultat, la reducerea considerabilă a șanselor de a promova proiecte europene și internaționale, prestigiul și încrederea dezvoltate de institutele specializate de-a lungul anilor fiind decisive în condițiile unei concurențe acerbe;

- HG nr. 864 din 8 noiembrie 2023 cu privire la aprobarea Metodologiei de finanțare instituțională a organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării conține multiple încălcări ale legislației în vigoare, prezentând potențiale riscuri de încălcare a drepturilor omului, fapt care afectează grav legalitatea acestui act. În HG nr. 878/2024 din 23.12.2024 Ministerul Educației și Cercetării nu a renunțat la tratamentul discriminatoriu al celor care au atins vârsta de pensionare, în text fiind inserată *o nouă dispoziție normativă* (prerogativă asumată), care prevede „...acordul prealabil al Ministerului Educației și Cercetării pentru salarizarea personalului științific, în limitele bugetului și a statelor de personal aprobate” pentru salarizarea cercetătorilor cu „sume mai mari decât cele prevăzute la pct. 46...”.

- Astfel, MEC sfidează principiul autonomiei universitare reglementat expres în art. 79 din Codul educației, dar și comite un abuz.

- Concentrarea unor atribuții majore la nivelul Ministerului Educației și Cercetării (inclusiv trecerea ANCD în subordinea MEC) implică potențiale riscuri și contravine principiilor statului de drept;

- Concentrarea tuturor activităților de cercetare și inovare în cadrul a câtorva instituții face imposibilă asigurarea unei expertize obiective, păstrarea confidențialității expertizelor pentru diferite concursuri și proiecte științifice, fapt ce duce la lipsa imparțialității și obiectivității;

- Se constată rolul modest atribuit activităților de cercetare și inovare în procesele de elaborare a documentelor de politici, precum și tendința de a submina rolul Academiei de Științe a Moldovei în calitatea sa de consultant strategic al Guvernului la stabilirea priorităților în domeniul cercetării fundamentale și aplicative.

Cu privire la potențialul științific și pregătirea cadrelor:

- Desființarea unor direcții de cercetare/școli științifice, lipsa de finanțare pentru anumite școli științifice și colective de cercetători, ca urmare a implementării necorespunzătoare a HG 381/2019 și 382/2019, efecte amplificate de Hotărârea Guvernului nr. 485 din 13.07.2022 cu privire la reorganizarea prin fuziune (absorbție) a unor instituții din domeniile educației, cercetării și inovării și HG 878/2024 cu privire la modificarea unor hotărâri ale Guvernului (îmbunătățirea condițiilor de remunerare și a procesului de obținere a titlurilor științifico-didactice pentru cercetători);

- Reducerea numărului de persoane interesate de a realiza studii de doctorat și postdoctorat din cauza curențelor în domeniul studiilor de doctorat/postdoctorat; diminuarea interesului cercetătorilor, implicit al tinerilor; pentru o carieră în cercetare, vârsta destul de înaintată la care sunt începute studiile doctorale;

- Decalajul dintre domeniile de interes științific în statele UE și Republica Moldova, exprimat prin predominanța specialităților din științe ale educației, drept și economie în cadrul doctoratului din Republica Moldova în raport cu cele din științele vieții, exacte și tehnologice în țările Uniunii Europene. Propunerea MEC de a comasa în curricula școlară sub denumirea „Științe” discipline precum chimia, fizica, biologia ar putea conduce la un dezinteres total al tinerilor față de științele fundamentale.

Cu privire la finanțarea științei și convergența între cercetare și mediul de afaceri:

- Finanțarea infimă, în scădere, a domeniului cercetării și inovării: în 2024/2023 – 0,22% din PIB, mai puțin decât în anii precedenți (2022 – 0,23% din PIB, similar cu anii 2020–2021; în 2019 – 0,24% din PIB);

- Utilizarea unei infrastructuri de cercetare depășite moral și fizic, care nu corespunde exigențelor tehnologiilor moderne (ex.: în propunerile de proiecte cu România se solicită introducerea informației despre infrastructura laboratorului în baza de date <https://eertis.eu>). Lipsa în Republica Moldova a unui instrument dinamic și eficient de monitorizare a infrastructurii de cercetare.

- Eficiența redusă a activităților de cercetare și inovare și implementarea sporadică a rezultatelor cercetării;

- Implicarea minimă a sectorului economic real în proiecte de cercetare și inovare, inclusiv prin finanțarea sau cofinanțarea acestora;

Cu privire la internaționalizarea științei și integrarea în Spațiul European de Cercetare:

- Numărul redus de proiecte bilaterale și sistarea schimburilor interacademice au redus substanțial

oportunitățile de formare europeană și internațională pentru tinerii cercetători, ceea ce poate afecta participarea Republicii Moldova la programe internaționale. Proiectele mici, cu 1-3 unități de cercetător, sunt lipsite de eficiență și importanță, deoarece nu valorifică excelența și productivitatea cercetărilor, repetând în mare parte cercetările efectuate în cadrul subprogramelor din Programele instituționale;

- Vizibilitatea scăzută a cercetării și inovării la nivelul societății, dar și a rezultatelor cercetărilor științifice naționale la nivel internațional;

- Participarea relativ modestă în proiecte științifice și inițiative internaționale.

Recomandările de perspectivă ale Academiei de Științe a Moldovei pentru domeniile cercetare și inovare [51, pp. 94-95]

Adoptarea, prin Hotărâre de Guvern, a Metodologiei de evaluare a organizațiilor de drept public din domeniile cercetării și inovării, în vederea clasificării acestora după performanță, pentru a asigura un acces diferențiat la sursele de finanțare instituțională;

- Abordarea problemei privind atragerea și menținerea tinerilor în cercetare ca pe o problemă sistemică, cu rădăcini în învățământul preuniversitar și universitar. Elaborarea, la nivel de politici de stat, a unui program de susținere și promovare a tinerilor în cercetare, stimulând orientarea acestora spre domeniile de interes sporit pentru țară;

- Finanțarea adecvată a științelor fundamentale, în special în domeniul STEM, în vederea asigurării competitivității și internaționalizării științei autohtone;

- Susținerea cercetărilor interdisciplinare, care generează noi cunoștințe prin integrarea celor existente în diferite domenii științifice, contribuind astfel la progresul social și economic;

- Asigurarea unui cadru legislativ viabil și coerent, necesar desfășurării procesului de cercetare pentru a depăși infrastructura învechită, procedurile anevoioase de achiziții, birocratizarea excesivă etc.;

- Elaborarea și aprobarea unui Regulament unic privind studiile de doctorat/postdoctorat (cu posibilitatea de susținere a tezei de doctor habilitat fără a accede la proiecte de postdoctorat), care ar elimina curențele depistate în perioada implementării, ar diminua reproducerea excesivă a specialităților de care economia națională și educația este suprasaturată, stimularea pregătirii specialiștilor în domeniile STEM, inclusiv prin finanțare diferențiată;

- Modificarea Hotărârii Guvernului nr. 896 din 12.09.2018 Regulamentul privind alegerea cercetătorilor științifici în calitate de membri ai Secțiilor de Științe ale AȘM;

▪ Elaborarea unui concept de stimulare a interesului agenților economici și sociali pentru colaborarea cu sfera de cercetare și inovare în vederea dezvoltării businessului inovațional și a transferului de tehnologii din laboratoarele de cercetare către sfera de afaceri;

▪ Clusterizarea cercetărilor pe diferite domenii, inclusiv interdisciplinare, în scopul eficientizării eforturilor cercetătorilor, cu efecte sinergice pentru fortificarea și partajarea infrastructurii de cercetare și asigurarea unui impact palpabil asupra economiei și societății.

Raportul asupra stării științei reflectă realizările obținute de comunitatea științifică din Republica Moldova și dinamica științei în anul 2024. În raport au fost evidențiate problemele actuale din domeniile cercetării și inovării și formulate propuneri și recomandări pentru soluționarea acestora.

La șapte ani de la începutul reformării profunde a domeniului de cercetare și inovare (2017), se impune o evaluare atât la nivel central, cât și la nivelul organizațiilor din domeniul cercetării și inovării, implicit al cercetătorilor științifici, pentru a analiza rezultatele reformei, consecințele pozitive și negative, precum și pentru a identifica măsurile adecvate de perspectivă.

Recomandările propuse de Academia de Științe a Moldovei vor contribui la asigurarea condițiilor necesare pentru dezvoltarea sustenabilă a științei din Republica Moldova, aflată pe drumul integrării în Spațiul European de Cercetare și în Uniunea Europeană.

BIBLIOGRAFIE

1. Bumbu, Cristina. Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024 demonstrează o situație sumbră în domeniul cercetării și inovării, [online] <https://asm.md/raportul-asupra-starii-stiintei-din-republica-moldova-anul-2024-demonstreaza-o-situatie-sumbra> (consultat: 12.05.2025)
2. Cu privire la audierea și aprobarea Raportului asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, [online] <https://www.asm.md/cadru-normativ/hotararile-adunarii-generale> (consultat: 25.05.2025).
3. Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024. Chișinău: AȘM, 377 p., [online] https://asm.md/sites/default/files/2025-05/Starea%20stiintei_2024_15_mai%202025_site.pdf (consultat: 25.05.2025).
4. Gudumac, Eva; Ceban, E.; Chișlaru, L. Științe medicale. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 153-183.
5. Romanciuc, Gabriela. Științe agricole, biologie și mediu. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 184-273.
6. Ursachi, V.; Cojocaru, Svetlana. Științe exacte și ingineriești. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 274-310.
7. Procop, Natalia; Ciobanu, Rodica. Științe sociale, economice, umanistice și arte. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 311-374.
8. Rapoarte de activitate, [online] <https://asm.md/rapoarte-de-activitate> (consultat: 10 mai 2025); Hotărârile Adunării Generale, <https://asm.md/cadru-normativ/hotararile-adunarii-generale> (consultat: 10.05.2025),
9. Condaticova, Liliana. Notă privind Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 6-8.
10. Cușnir, V. AȘM și politica statului în domeniile cercetării și inovării în anul 2024. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 9-12.
11. Ursachi, V. Analiza tranziției de la Programele de Stat în domeniul cercetării și inovării 2020–2023 către Programele Instituționale de Cercetare 2024–2027. Studiu de caz pentru domeniul științelor exacte și ingineriești. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 12-15.
12. [online] https://unece.org/sites/default/files/2022-2/I4SDR_MOLDOVA_2021_web_full%2Bcover.pdf (consultat: 3 mai 2025).
13. Condaticova, Liliana. Potențialul științific și pregătirea cadrelor în anul 2024. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 16-39.
14. Activitatea de cercetare-dezvoltare în anul 2024, [online] https://statistica.gov.md/ro/activitatea-de-cercetare-dezvoltare-in-anul-2024-9454_61750.html (consultat: 3.05.2025).
15. Activitatea de doctorat și postdoctorat în anul 2024, [online] https://statistica.gov.md/ro/activitatea-de-doctorat-si-postdoctorat-in-anul-2024-9454_61746.html (consultat: 10.05.2025).
16. Raport de activitate pentru anul 2024. Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare, [online] <https://ancd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/Raport%20anual%20ANCD%20pentru%20anul%202024.pdf> (consultat: 9.05.2025).
17. Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare. Raport de activitate pentru anul 2024, [online] https://www.anacec.md/files/2025_Altele/Raport_ANACEC_2024.pdf (consultat: 9.05.2025).
18. Condaticova, Liliana. Nivelul de finanțare a științei în anul 2024. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 40-43.
19. Condaticova, Liliana. Audieri publice. Raportarea implementării proiectelor din domeniile cercetării și inovării. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 53-57.
20. Audieri publice 2024, februarie, [online] <https://asm.md/audieri-publice-2024-februarie> (consultat: 3.05.2025).
21. Audieri publice 2024, decembrie, [online] <https://asm.md/audieri-publice-2024-decembrie> (consultat: 8.05.2025).
22. Audieri publice, [online] <https://asm.md/audieri-publice> (consultat: 8.05.2025).
23. Organizații din sfera cercetării-inovării, [online] <https://asm.md/organizatii-din-sfera-cercetarii-inovarii> (consultat: 8.05.2025).

24. Condraticova, Liliana. Concursuri de proiecte științifice organizate în anul 2024. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 44-54.
25. Braniște, T. Brevete de invenție obținute în anul 2024 de comunitatea științifică. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, p. 91.
26. Tighineanu, I.; Braniște, T. Integrarea în Spațiul european de cercetare Internaționalizarea științei. Rezultate cuantificabile în anul 2024 și vizibilitate în plan internațional. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 58-68.
27. Condraticova, Liliana. Rezultate cuantificabile și vizibilitate în plan național în anul 2024. Reviste științifice, manifestări științifice. Promovarea științei și diseminarea rezultatelor cercetărilor. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 69-75.
28. Cojocar, I. Institutul pentru Dezvoltarea Societății Informaționale – contribuții în promovarea științei și diseminarea rezultatelor cercetărilor. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 76-90.
29. Braniște, T. Școala de vară, ediția a doua, „Calea către descoperiri științifice”. În: AKADEMOS, nr. 3, 2024, 18-20.
30. Școala de vară de la AȘM „Calea spre descoperiri științifice” din 27-31 august 2024, [online] <https://asm.md/scoala-de-vara-de-la-asm-calea-spre-descoperiri-stiintifice-din-27-31-august-2024-galerie-foto> (consultat: 8.05.2025).
31. Condraticova, Liliana. Conferința comună a două Academii: Consolidarea spațiului științific românesc în context european, [online] <https://www.asm.md/conferinta-comuna-doua-academii-consolidarea-spatiului-stiintific-romanesc-context-european> (consultat: 8.05.2025).
32. Condraticova, Liliana. Ziua Culturii Naționale la Chișinău: În spiritualitatea universală ne identificăm prin Eminescu, [online] <https://asm.md/ziua-culturii-nationale-la-chisinau-spiritualitatea-universala-ne-identificam-prin-eminescu> (consultat: 8.05.2025).
33. Condraticova, Liliana. Cronica evenimentelor la AȘM prin prisma activității comisiilor academice de experți. În: AKADEMOS, 2024, nr. 1, 7-8.
34. Rotaru, Tatiana. Ziua Unirii consemnată la Academia de Științe, [online] <https://asm.md/ziua-unirii-consemnata-la-academia-de-stiinte> (consultat: 8 mai 2025).
35. Rotaru, Tatiana. Două Academii au consemnat Ziua Unirii Principatelor Române, [online] <https://asm.md/doua-academii-au-consemnat-ziua-unirii-principatelor-romane> (consultat: 8.05.2025).
36. Condraticova, Liliana. Implicate în cercetare: doamnele cu activități în domeniul științei s-au întrunit într-o conferință științifică internațională, la Academia de Științe a Moldovei, [online] <https://asm.md/implicate-cercetare-doamnele-cu-activitati-domeniul-stiintei-s-au-intrunit-intr-o-conferinta> (consultat: 8.05.2025).
37. Condraticova, Liliana. Omagiu Limbii române la Academia de Științe a Moldovei. În: AKADEMOS, nr. 3, 2024, 7-8.
38. Rotaru, Tatiana. Ora astrală a limbii române de acum 35 de ani continuă să ne emoționeze – Sărbătoarea Națională „Limba română” și deschiderea Congresului Mondial al Eminescologilor, [online] <https://asm.md/ora-astrala-limbii-romane-de-acum-35-de-ani-continua-sa-ne-emoționeze-sarbatoarea-nationala-limba> (consultat: 8.05.2025).
39. Condraticova, Liliana. Platformă de idei: de Zilele Europene ale Patrimoniului Cultural la AȘM s-au întrunit experți în domeniu. În: Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății de mâine, vol. 7, 2024, 606-617, [online] https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/606-617.pdf (consultat: 8.05.2025).
40. Bumbu, Cristina. Academia Română și Academia de Științe a Moldovei au lansat Deceniul Internațional al Științelor pentru Dezvoltare Durabilă în spațiul românesc, [online] <https://asm.md/academia-romana-si-academia-de-stiinte-moldovei-au-lansat-deceniul-international-al-stiintelor> (consultat: 8.05.2025).
41. Platforme științifice, [online] <https://asm.md/platforme-stiintifice>; Comisii de specialitate <https://asm.md/comisii-de-specialitate> (consultat: 8.05.2025).
42. Gudumac, Eva; Groppa, S.; Șciuca, Svetlana. Comisia de experți pe domeniul medicinei & Platforma științifică de dialog „Coronavirusul de tip nou SARS-CoV-2 și interferența cu alte maladii”. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 96-98.
43. Ursachi, V. Platforma științifică de dialog „Științele fundamentale pentru dezvoltarea durabilă a societății” & Comisia de experți în domeniul nanotehnologiilor, materialelor funcționale și dispozitivelor electronice. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 99-104.
44. Zubcov, Elena. Comisia de experți pe domeniul schimbărilor climatice & Platforma științific de dialog „Securitatea ecologică în contextul modificărilor accelerate de mediu”. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, p. 105.
45. Boincean, B. Comisia de experți pe domeniul agriculturii. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 108-111.
46. Sturza, Rodica. Platforma științifică de dialog „Securitatea alimentară și Siguranța alimentelor”. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 106-107.
47. Stratan, A.; Gagauz, Olga. Platforma științifică de dialog „Securitatea economică, migrația și transformările demografice” & Comisia de experți pe domeniul securității socioeconomice”. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 112-122.
48. Condraticova, Liliana. Comisia de experți în domeniul istoriei științei & Comisia de experți în domeniul patrimoniului cultural în context european”. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 123-146.
49. Gagim, I. Platforma științifică de comunicare „Educația în societate”. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 147-152.
50. Probleme identificate de către AȘM în domeniul cercetare și inovare. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 92-93.
51. Recomandările AȘM și propunerile de perspectivă pentru domeniul cercetare și inovare. În: Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2024, 94-95.